

tettel voltak a gyakorlati pedagógia követelményeire. Vannak kitűnő, de kevésbé jól sikerült fejezetek, de mindezek ellenére a könyv jól megírt, tudományos értékű, úttörő munka, amely nagy hasznára lehet minden gyakorló

pedagógusnak. Reméljük, hogy a könyv a kis példányszámú megjelenés ellenére is sok pedagógus hasznos olvasmánya lesz.

PIRY JÓZSEF

BOGDAN SUCHODOLSKI: AKTUALNE ZAGADNIENIA OSWIATY I WICHOWANIA

(Az oktatás és nevelés időszerű kérdései.) Warszawa, 1959. —511 l.

BOGDAN SUCHODOLSKI, a varsói egyetem pedagógia-professzora, a lengyel neveléstudomány egyik legtevékenyebb művelője, a fenti címmel számos olyan cikkét, tanulmányát, bel- és külföldi kongresszusokon tartott előadását adta közre, amelyek a lengyelországi nevelésügyi helyzet s egyúttal az egyetemes neveléstudomány, különösen pedig a szocialista szellemű művelődéspolitikai időszerű problémáit vetik fel.

Eszméiben gazdag, gondolatébresztő fejtegetéseiben SUCHODOLSKIT mindenekelőtt a *haladás* kérdése foglalkoztatja. Ehhez mintegy preludiumként a kötet bevezető tanulmányában CONDORCET-nak, a francia felvilágosodási mozgalom tragikus sorsú alakjának törekvéseit mutatja be. Ő, amint utána SAINT-SIMON is, rendületlenül hisz a haladás filozófiájának perspektívájában, de ROUSSEAU már csak az elfajulást látja, majd BERGSON szerint éppen „a haladás súlya alatt nyögünk”, CH. NICOLLE szerint pedig „a haladás olyan folyó, amely megsemmisíti a saját partjait”. SUCHODOLSKI látja a megoldást: a technika haladásával párhuzamosan az embernek a történeti erők fölé kell kerekednie, vagyis a marxi követelésnek megfelelően át kell alakítania a társadalmat.

A XX. század haladásának alapvető kritériumait vizsgálva, SUCHODOLSKI hangsúlyozza, hogy a civilizáció tényleges és fontos környezete az embernek, amelyet ápolnia kell. De csak az eredmények közkinccsé tévése, a társadalmi helyzet megjavítása, a *humanista cselekvés* lehet a haladás kritériuma. Az ily értelemben vett haladás reménye teszi elviselhetővé a jelen bajait. Nagy a felelősségünk, mert a jövő tőlünk függ; s már fejlődést jelent felelősségérzetünk növekedése is.

Civilizációnak bonyolultsága megkívánja az *ifjúság alaposabb előkészítését* az előtte álló életfeladatokra. A történelmi sors átalakítja az egyént, új feladatokhoz kell alkalmazkodnia. Mind jobban meg kell ismernie a világot, tisztáznia és vállalnia kell társadalmi felelősségét. Munkafeladatainak invenciózus ellátása mellett annak a tudatára is rá kell ébrednie, hogy annak a szabad időnek a kihasználása, amelyhez a termelés átalakulása révén jut, nemcsak az ő magánügye, hanem a közösség ügye is: kihasználásától függ embertársaihoz való viszonyának alakulása.

SUCHODOLSKI a mai élethelyzet egyik legjellemzőbb sajátosságának az ismerős környezettől való elszakadást látja, ami a tömeges lakóhelyváltoztatás következménye. Ez fokozott mértékben szükségessé teszi mind a felnőttek, mind az ifjúság megfelelő erkölcsi befolyásolását. Sajnálatos, hogy a szocialista etikai rendszer a társadalom mellett még nem igazítja el eléggé az egyént, a jövő mellett a jelent. Különösen tudatosítani kellene azt a humanista tételt, hogy az ember világa az ember erőfeszítéseinek az eredménye.

A *nevelés* fő eszköze a jóindulat, a megértés legyen, amely az ifjúságból bizalmat vált ki, s lehetővé teszi számára a felnőttekkel a közös nyelvet. Merevség, szólamokhoz fordulás helyett — a tényleges bajokat kell felfedni, gyógyítani. Ma nem az udvariasság „kismorálját” kell tanítani. A nagy összefüggéseket kell megvilágítani, segíteni a beleélést a másik érzésébe, elképzeltetni a rossz közvetett következményeit is. BERTRAND RUSSEL szavaival: „Ma nem egyszerűen egy-egy utcai balesettel való törődésre van szükség, hanem arra, hogy aki a tőzsdén játszik, tudjon gondolni a másik félgömb kulijának a sorsára is.”

Nagy tényező a humanista magatartás kialakításában az *esztétikai nevelés* is. Az embernek önmagához és a világhoz való viszonyát régen főként a vallás alakította. A mai bonyolult, nyugtalan világban rendkívüli szerephez jutott ebben a tekintetben a művészet, kivált az irodalom. A könyvtárak, a múzeumok, a színházak, vagy a film, a rádió, a televízió, a hanglemezek, a művészi reprodukciók — az utóbbiak a vidék magányos zugaiban is — igazi élettársak, a képzetre és érzelemre való hatásukkal rendkívül fontos tényezőkké lettek. Felhasználásukra természetesen nevelni, azt lehetőleg megszervezni, velük szemben igényt támasztani is kell.

A civilizáció rohamos fejlődése, a minőségi munka követelménye, maga a demokratikus átalakulás parancsoló szükségé tette a legszélesebb rétegek számára is az *általános műveltség* alapjainak a megszerzését. Sőt már a középfokú művelésre kell vennünk az irányt. Az általános művelésnek gyakorlati célja mellett az öncélúsága is megmaradt: az, ami — a comeniusi gondolat szerint — „az embert emberré teszi”. Ilyen értelemben még a főiskol-

lai szakképzés is általános műveltségbeli kiegészítést kíván. Az anyag helyes kiválasztása természetesen mindig nehezebb lesz, — hovatovább csak a lehető leggondosabb problémaválogatás mentheti meg tanítási rendszerünket az enciklopédizmus és a túlterhelés kártevésétől.

A társadalmi nevelésben különösen fontos, hogy a művelődéspolitikai ne tévessze szem elől, hogy a tömeg nem metafizikai, személytelen fogalom; egyéni viszonyaik közt élő, konkrét emberekkel állunk szemben, akiknek helyzetéhez a vezetésnek alkalmazkodnia kell. Mind jelentősebbé válik a vezetők képzése. S mind több társadalmi kezdeményezésre lesz szükség a nevelés ügyének előmozdítására. Ahogy a nevelés demokratizál, demokratizálni kell a nevelést is. СУХОДОЛСКИ szerint egy alulról induló újító mozgalomra volna szükség a nevelés átalakításához. És szükség volna Lengyelországban egy Társadalmi Nevelési Tanács megszervezésére.

Számos helyen foglalkozik СУХОДОЛСКИ a gyakorlati életre neveléssel, a politechnikai oktatással, s kiváltképpen tartalmas cikksorozatban mutatja be a kérdésnek a Szovjetunióban, lefolyt vitáját és az ott ezen a téren bevezetett reformokat. Valósággal sorsdöntőnek tartja a szakoktatás színvonalának az emelését. Ma, a „második ipari forradalom”, az automatizálás korszakában a munka tudományos és technikai előképzettséget kíván, s a haladásra törekvés szemlémenek kell áthatnia. Az oktatás és nevelésnek ezen a területén különösen is érvényes az a tétel, hogy minden, művelődésre szánt összeg a legreálisabb beruházás, s nem azt kell kérdeznünk, hogy lehetőségeink engedik-e, hanem hogyan emeli lehetőségeinket a befektetés.

Konkrét adatokkal mutatja be СУХОДОЛСКИ a lengyel főiskolai és egyetemi oktatás területén 1944—45 óta bekövetkezett változásokat. Hangsúlyozza, hogy az egyetemek fontos feladata a műveltségnek a nagyközönség körében való terjesztése is. Nyomatékkal követeli a főiskolai ifjúság elmélyített társadalmi és politikai nevelését. Számolnunk kell azzal a ténnyel, hogy „az ember és a történelem párbeszéde révén alakul az egyén — jellemében és sorsában is”.

Ma nem századok után, hanem egy emberöltőn belül változik az élet. Ehhez kell hozzájárulnunk eszünkkel és felelősségérzetünkkel. Ennek a tudatában kell vállalnia a főiskolai ifjúságnak az intelligencia hivatását, a haladás szolgálatát.

Külön tanulmányban foglalkozik СУХОДОЛСКИ a felnőttek művelésének társadalmi alapjaival, fontosnak tartja ezek elemzését. A felnőttek oktatásában vagy a fiatalokban elmulasztottak pótlását kell adnunk, vagy olyan új ismereteket, amelyeket az egyén fejlődése, körülményeinek változása, a társadalmi rend-

szer átalakulása tesz számára szükségessé. A jövőben mindinkább erről lesz szó — s ez bizonyos életterületeken mindinkább nélkülözhetetlen is lesz. A történelem folyama átárad rajtunk, keresztezi egyéni életünket.

Egy másik cikk a különféle művelődési eszközök, s különösen a könyv szerepét mutatja be a modern ember életében. A civilizáció nem a természet ajándéka. Az ész és a kezek munkájának az eredménye. Kiváltképpen a szocializmus építése nehéz munka: az a fő nehézsége, hogy előbb kell felépíteni, mielőtt építőit kiképezték volna.

A szellemi és erkölcsi ráhatásban mind nagyobb szerephez jut az eleven szó a technikai eszközök segítségével. De a könyv, az olvasott szó ma is a legjelentősebb. Az elvont gondolkodásnak a legfőbb segítője. Értékelésünkre pedig a szépirodalom hatása mindennél mélyebb. Óriási az ifjúság olvasásának a jelentősége. Látókört ad, megnyitja a képzelet és érzelem világát, saját magunk s a másik ember megismerésére készítet, értékelni segít, tette ösztönöz, utat mutat egy felelősségteljes, de boldogságot ígérő életre, védelmet ad az örület, a pusztítás démonai ellen.

A nevelés helyzetét vizsgálva, látnunk kell, hogy mind nagyobb szerephez jut a világ fejlődésében az élet biztosításában. Az életviszonyok változása, a hivatási, társadalmi, személyi élet feladatai fokozottabb felkészülést, tudatosodást követelnek. Úgy látja СУХОДОЛСКИ, hogy a szocialista társadalomban ma már az osztályellenségénél nagyobb veszedelmet jelent a dogmatizmus és a szektaritás, vagy a kényelmes konformizmus és a gyáva opportunizmus. Ezek ellensúlyául az ifjúság nevelésében döntő szerepe van a társadalmi ismeretek tanításának, a kellő ideológiai, logikai, értékelmelési tájékoztatásnak. A gyakorlati nevelés feladata pedig: mindezeknek a mindennapi élet nyelvére való lefordítása.

„A növekvő ember pedagógiája” című tanulmányában az új, szocialista értelmiség sorsáról ír СУХОДОЛСКИ. Azokról, akik helyzetük változásával mintegy újra kezdték életüket, s menetközben kellett új feladataikhoz hozzájárulniuk. Ennek kapcsán szól arról a lélektani elméletéről, amely az embert születésével „késznek” vette, s amely szerint a nevelés csak az egyén diszponáltságát erősíti, az adott fonalat gombolyítva le az orsról. A szocialista pedagógia megmutatja, hogy ki lehet törni az egyéni „sors” megkötöttségéből. A közösség megadja hozzá a támogatást, az útmutatást, az ellenőrzést, s — ami különösen döntő — a perspektívát.

A mű zárófejezetében az elmélet és a gyakorlat termékeny kapcsolatáról olvashatunk még találó sorokat. A pedagógia nagyon összetett tudomány. Számára a történelmi és társadalmi körülmények változása új meg új kérdéseket vet fel. Ezek megoldásához állandóan meg

figyelésekre, kísérletezésre, tapasztalatok gyűjtésére és közlésére van szükség. Ahogy a termelői gyakorlat mélyebben megismertet a természettel, a nevelői gyakorlat rámutat az új társadalmi erőkre, emberi lehetőségekre. Ugyanakkor fontos ezeknek az elemző vizsgálata, s az újabb tények alapján új elméletek alkotása. De egyes dolgok megoldásában továbbra is csak az egyéni tapasztalat segít. Fontos, hogy ne vegyük el az egyén önbizalmát. Az elmélet ne béklyóba verő utasítás, hanem az

egyén analízisének, elmélyedésének ösztönzője, segítője legyen.

Beszámolónk csak vázlatoszerű jelzése annak a sokágú tartalomnak, mely SUCHODOLSKI e kötetének olvasását tanulságossá teszi. A mű tudományos jellege mellett fordulatosságával, dialektikus mélységével és lendületes stílusával a pedagógiai publicisztikának is figyelemre méltó alkotása.

KOVÁTS GYULA

MAGNETOFON A GRAMOFON VE ŠKOLE, PRAHA, 1962. Štatní pedagogické nakladatelství, 218 l. Magnetofon és gramofon az iskolában, Prága, 1962. Kiadta az Állami Pedagógiai Kiadóvállalat, 218. l.

A technikai eszközök felhasználása az oktatásban igen aktuális kérdés s lassan a korszerű oktatás egyik ismérvének tekinthető. Ennek ellenére a technikai eszközöket az iskolában a szükséges mértékben ma sem használjuk, s alkalmazásuk metodikai kérdéseivel kielégítően nem foglalkoztunk. Ezért kell örömmel üdvözlőnünk minden olyan összefoglaló munkát, amely ennek a viszonylag elhanyagolt területnek a problémáit igyekszik összefoglalni, felvázolni.

Ismertetendő kézikönyvünk a magnetofon és a gramofon felhasználásával foglalkozik, azzal a céllal, hogy az iskolában s az iskolán kívüli foglalkozásokon folyó oktató-nevelő munkát segítse, eredményesebbé tegye. A mű öttagú szerzői munkaközösség összefogásának az eredménye. A munkaközösség tevékenységét DUŠAN JOZEF hozta összhangba. Tagjai együttműködtek a csehszlovákiai rádió és televízió kutató intézetének munkatársaival s a prágai pedagógiai kutató intézet illetékes kutatójával (LAUDA).

A kézikönyv az alábbi hét nagyobb részből áll:

I. Bevezetés. II. Technikai rész. III. Metodikai rész. IV. Magnetofon az iskolán kívüli és osztályon kívüli tevékenységben. V. A tanár tanítási órán folyó munkájának elemzése. VI. A magnetofon felhasználása az NDK-ban. VII. Felhasznált irodalom.

Ismertetésünk különösen az első négy rész problematikáját mutatja be.

A Bevezetésben hangsúlyozzák a szerzők, hogy a korszerű oktatás elképzelhetetlen a szemléltetés széles körű alkalmazása nélkül. Jelenleg a szemléltetésben a vizuális segédesszerek túlsúlyban vannak az auditív jellegű segédesszerekkel szemben. A televízió, film, rádió stb. korában a modern auditív és audiovizuális szemléltetést biztosító technikai segédesszereket fokozottabb mértékben kell használnunk az oktatásban alkalmazott eljárások, módszerek tökéletesítésére. Ami konkrétan a magnetofont és a gramofont illeti, a magne-

fon a hanganyag könnyű rögzítésére és reprodukálására szolgál, míg a gramofon csak a felvétel reprodukálását teszi lehetővé. Lényegében ez a két segédesszerek felhasználása közti legfontosabb különbség. A felhasználás előnyeit és hátrányait ismertetve a könyv szerzői remélik: sikerül bebizonyítaniuk, hogy a gramofon és a magnetofon egyforma mértékben segítheti a tanárok munkáját, ha az oktatásban való alkalmazásuk megfelelő szakértelemmel kapcsolódik az oktató munka egyéb segédesszereihez (képek, diafilmek).

A „Technikai rész” az alábbi fejezeteket s alfejezeteket foglalja magában:

1. Röviden a reprodukáló gépek fejlődéséről.
2. A gramofonlemezek fajtái (A gramofonlemezről való játék. A gramofon leggyakoribb típusai).
3. Magnetofonszalagok: a) a szalagok gyártása és tulajdonságai; b) a magnetofonszalagok fajtái; c) a szalagok megragasztása; d) a felvételek keresése (egy szalagra való több felvétel esetében) és regisztrálása].
4. A hang mágneses felvétele: a) néhány alapvető fogalom a magnetofonról és az elektromosságról; b) magnetofon fejek; c) a hang mágneses felvételének elve.
5. A táskamagnetofonok című fejezet a fontosabb magnetofon típusokkal foglalkozik (Tesla MGK 10; Tesla Sonet, Tesla Sonet duo, Tesla B 3, Tesla Start, Supraphon MF-2, MOM, Erkel, Smaragd BG 20, BG 23, KB 100—II.) megemlítve köztük két magyar típust is (MOM, Erkel).
6. A felvétel és reprodukció technikai módjai: a) a mikrofonról való felvétel; b) rádióról való felvétel; c) gramofonlemezeiről való felvétel; d) hangos filmről való felvétel; e) a magnetofon felvétel reprodukálása; f) felvételek átszerelése (átforgatása) egyik magnetofonról a másikra.
7. A táskamagnetofonok karbantartása: a) a por eltávolítása; b) a nyomógörgő tisztítása; c) kenés; d) a biztosítók kicserélése; e) konektorok; f) hibakeresés.

A „Technikai rész” a magnetofon kezeléséhez nélkülözhetetlen tudnivalókat tartalmazza. Pedagógiai szempontból legérdekesebb a „Me-